

RESSENYA A RUBIO VELA, AGUSTÍN. EL PATRICIAT I LA NACIÓ. SOBRE EL PARTICULARISME DELS VALENCIANS EN ELS SEGLES XIV I XV. 2 vols. CASTELLÓ-BARCELONA, FUNDACIÓ GERMÀ COLÓN DOMÈNECH-PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, 2012, 335 + 348 pp. ISBN 978-84-9883-557-1.

REVIEW TO RUBIO VELA, AGUSTÍN. EL PATRICIAT I LA NACIÓ. SOBRE EL PARTICULARISME DELS VALENCIANS EN ELS SEGLES XIV I XV. 2 vols. CASTELLÓ-BARCELONA, FUNDACIÓ GERMÀ COLÓN DOMÈNECH-PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, 2012, 335 + 348 pp. ISBN 978-84-9883-557-1..

RAÛL HERNÁNDEZ.
puteolum@gmail.com

Universitat de València

Si, en comptes d'una recensió que es pretén circumspecta, haguéssim d'escriure la ressenya publicitària d'un best-seller, sens dubte l'afirmació inicial fóra obligada: «Ho ha tornat a fer».

En efecte, Agustín Rubio Vela ens té –ben o mal, segons es mire– acostumats a les seues minucioses i exemplars aportacions en el camp de la investigació històrica i dels estudis culturals. Els volums, que podríem anomenar ja clàssics, de l'*Epistolari de la València medieval*, o les més recents aportacions al respecte de les circumstàncies que envolten la redacció del *Tirant*, són exemples més que suficients per a donar suport a l'afirmació. I aquest nou treball, bellament editat a la Col·lecció Germà Colón

d'estudis filològics per l'Abadia de Montserrat, és una contribució igual d'extraordinària. Mitjançant un corpus documental ingent, en part producte d'anteriors recerques i en part inèdit, Rubio Vela es proposa d'escatir i fixar, fins allà on resulta possible, una qüestió que ocupa els nostres historiadors des de fa un bon grapat de dècades –i que les circumstàncies polítiques actuals han tornat a posar de lamentable actualitat: quins són els orígens, l'abast real i les conseqüències històriques del «particularisme» valencià.

I val a dir que ho fa amb el rigor i el mètode que requereix l'afer. Examinant, primer, l'estat de la qüestió segons els treballs clàssics de Fuster, de Joan Francesc Mira o d'Antoni Ferrando; i aconseguint, després, amb la discussió sobre el significat de termes com ara «nació» o «pàtria» a l'Occident medieval i l'examen dels materials recollits, allò que ens atrevirem a anomenar una solució definitiva –o, si més no, la més completa possible en el moment actual dels nostres coneixements. Aquesta primera part de l'obra (n'hi ha una segona, dedicada a l'estudi i exemplificació concreta del particularisme estudiat) resulta, sens dubte, la d'un valor teòric més gran. En especial, l'encertada divisió entre les diverses connotacions o sentits del concepte «nació» a l'època medieval –el sentit etnolingüístic, el territorial (i les especials derivacions que té en el terreny eclesiàstic o universitari) i el dinàstic (la «nació» entesa com el conjunt dels súbdits del mateix monarca)– el seu desenvolupament diacrònic i les seues fonts clàssiques. Des d'aquesta perspectiva inicial, apareix de forma ben clara que no es tracta de sentits excloents entre ells, i l'aparent complexitat o indefinició que trobem als documents es redueix fins a dimensions manejables. Per tant, el delicat equilibri entre significants i significats pot ser observat en l'evolució que porta els valencians (o millor, els patricis valencians, autèntics elaboradors de la ideologia, en el sentit marxista del mot) a afirmar la seua singularitat en el conjunt de la Corona d'Aragó: sense implicar la negació de la unitat dinàstica amb la resta d'Estats de la Corona, ni la unitat lingüística amb la resta de territoris catalanoparlants, però en consonància amb l'evolució particularista de catalans i aragonesos estrictes.

Dues conclusions significatives i valuoses s'extrauen d'aquesta anàlisi. La primera, que la València medieval no pot seguir sent considerada una ciutat «hanseàtica» que viu d'esquenes al país d'on és cap i casal. Ans al contrari, són els seus dirigents els màxims interessats a fabricar una consciència nacional basada en el conjunt del territori i la independència jurídica del Regne. Tot i que les conseqüències d'aquesta tasca, en virtut de la segona conclusió que esmentarem de seguida, no són gaire distintes de les que assenyalava Joan Fuster en tractar el tema, amb la seua habitual acuitat, fa ja més de cinquanta anys. I és que la segona conclusió confirma que el particularisme paral·lel de les tres entitats territorials majors de la Corona –molt més tens, canviant i sensible del que algunes imatges historiogràfiques idíl·liques proposen– fou paradoxalment un factor importantíssim en la «dissolució» que patiren al si de la monarquia hispànica dels Àustries.

A aquest estudi que ens sembla fonamental a partir d'ara per a qualsevol que intente aproximar-se a uns fets tan apassionants, l'autor hi afegí dues parts més, fins a completar el panorama traçat. La primera, intitolada «La batalla política», recorre en diversos estudis de detall l'evolució concreta del

Ressenya a Rubio Vela, Agustín. *El patriciat i la nació. Sobre el particularisme dels valencians en els segles XIV i XV*. 2 vols. Castelló-Barcelona, Fundació Germà Colón Domènech-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2012

particularisme onomàstic i nacional valencià al llarg de la baixa edat mitjana, i les tensions entre territoris que això provoca. Especialment destacada ens sembla, ací, la revisió del secular conflicte entre jurisdiccions forals al Regne de València, que ens mostra com és d'imprecisa la idea de l'enfrontament entre un ideari senyorial aragonès i un ideari burgès valencià –catalanòfon– mentre s'hi aporten noves clarícies a l'entorn de la Unió. La part final de l'estudi, «Guerra, monarquia, crisi nacional», centrada en les guerres dels catalans contra Joan II i els posicionaments dels valencians al respecte, completa la imatge que ens havia aportat en els capítols precedents sobre els efectes, guanys i decepcions de l'entronització dels Trastàmars. La fidelitat, no exempta d'interessos creats, dels patricis valencians cap a la dinastia regnant, arriba a l'elaboració (fet que ja coneixíem, en bona part, gràcies als estudis d'Eulàlia Duran i Joan Requesens) de falses profecies polítiques, com ara les recollides als interessants *Lucidari* i *Proffecia de Mestre Arnau de Vilanova*, que l'autor rescata i estudia d'un llibre notarial de l'escrivà de sala Jaume Ximeno.

I és a propòsit del rescat i edició de textos que ens cal fer el darrer elogi d'aquesta recerca tan notable. Gairebé cent cinquanta pàgines ben atapeïdes d'apèndix documental no només testimonien, un colp més, la fonamentació i l'elaborada reflexió que motiven *El patriciat i la nació*; sinó que a més resulten un material de primera mà utilíssim per a qualsevol lector, sia o no especialista, que vulga acostar-s'hi. Des d'ara, a més, amb la nostra invitació explícita, a banda de la de l'autor.

DATA PRESENTACIÓ: 19/05/2013 · ACCEPTACIÓ: 22/05/2013 · PUBLICACIÓ: 16/06/2013

SCRIPTA, *Revista internacional de literatura i cultura medieval i moderna*, núm. 1 / juny 2013 / pp. 389-391
ISSN: 2340-4841 · doi:10.7203/SCRIPTA.1.2600